

قصور قاجار

جلال فرمند

Farahmand@iichs.org

سابقه بنای کاخهای سلطنتی در ایران ریشه‌ای دیرین دارد. کاخهای پرشکوه «تخت‌جمشید» و «تیسفون» در عهد باستان و قصرهای زیبای صفویه در اصفهان نمونه‌ای از آنهاست.

ساخت و ساز این آثار بسته به موقعیت سلسله‌های حاکم فرق می‌کند. و حتی چگونگی ساخت کاخها در طول زمان هر سلسله نسبت به هر شاه آن نیز فرق می‌کند. مثلاً در دوره قاجاریه ساخت و سازهای اولین شاه با چهارمین آنان یعنی ناصرالدین شاه اصلاً قابل قیاس نیست.

آغامحمدخان از زمانی که طهران را مقر سلطنت خود قرار داد و به اصطلاح دارالخلافه‌ای برای خود تأسیس کرد به علت جنگها و درگیریهای فراوان نتوانست بجز تخت مرمر اثر قابل توجهی از خود به یادگار بگذارد. وی به همان حصار اولیه طهران که به دست شاه‌طهماسب اول پایه‌گذاری شده بود و ارگ سلطنتی آن که شامل چهارباغ و چنارستانی بود بازمانده از شاه‌عباس اول و کاخی ساخته کریمخان زند، قناعت کرده بود. فتحعلی‌شاه که سلطنتی طولانی یافت به امور تفننی علاقه بیشتری نشان می‌داد و بیشتر وقت سلطنتش در طهران گذشت طبعاً احتیاج به دلخوشی بیشتری در این شهر داشت. بدین منظور ارگ سلطنتی اولیه را توسعه داد و حرمسرای عریض و طویل خود را در آن برپا کرد و ساختمانهایی برای آن تأسیس نمود. باغ «نگارستان» و قصر آن را پایه‌گذاری کرد و حتی برای زمان شکار و گردش خودش در میان راه شمیران، قصر معروف قاجار را بنا نهاد که در بلندترین قسمت آن قصر مناظر بدیع طهران و حومه آن دیده می‌شد. «زندان قصر» یادگاری از آن کاخ است. بزرگترین کاخ‌ساز خاندان قاجار بدون شک و تردید ناصرالدین شاه قاجار است. وی در دوران نیم قرن سلطنتش دست از

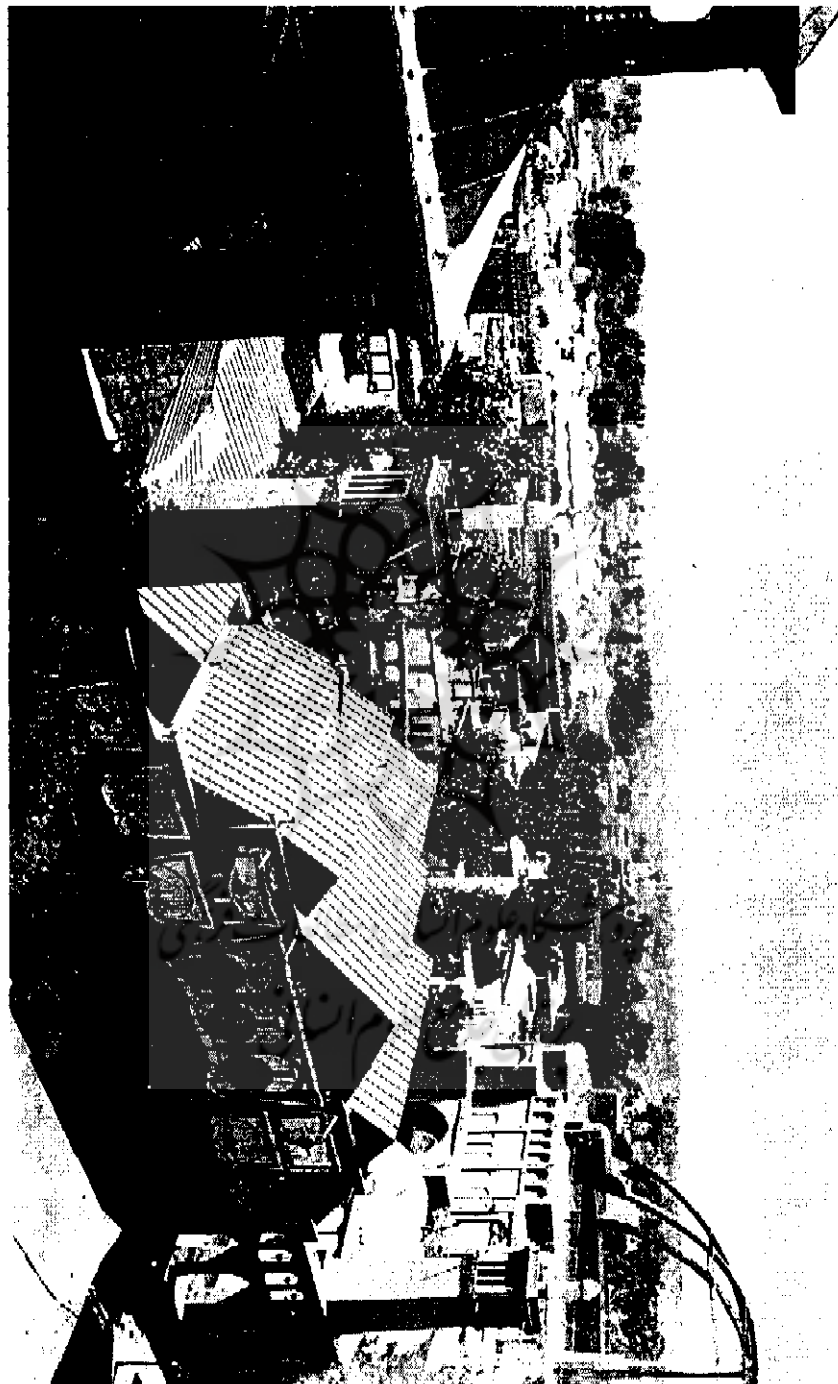
غازیگری برداشت! و شهرنشینی کامل گردید و به دلیل عدم درگیری خارجی بیشتر به شکار و مسافرت و امور تفریحی پرداخت. وی ضمن تعمیر قصور قبلی، کاخها و قصرهای جدیدی برپا ساخت. سفرهای سه گانه وی به فرنگ روح ساختمان سازی و بنای قصور به سبک و سیاق اروپایی را در او برانگیخت به طوری که ارگ سلطنتی و کاخ گلستان به بزرگترین شکل ممکن خود گسترش یافت که به فهرستی از آن اشاره می شود: «کاخ ابیض»، «تالار برلیان»، «شمس العماره»، «نارنجستان»، «عمارت بادگیر»، «حوضخانه»، «تالار الماس».

وی علاوه بر کاخهای شهری به دلیل علاقه وافرش به سفر و شکار قصور بیلاقی فراوانی از قبیل قصرهای «دوشان تپه»، «شهرستانک»، «سلطنت آباد» و «کاخ نیاوران» را نیز بر آنها افزود. متأسفانه بسیاری از این ابنیه یا به مرور زمان یا با تغییر کاربری نابود گردیدند و فقط تعدادی از آنان و اکثراً در منطقه ارگ سلطنتی تهران (کاخ گلستان) از گزند تخریب مصون مانده اند.

به هر صورت هرچه به سمت پایان این دوره می رسیم از ساخت و سازها بسیار کم می شود و سه پادشاه آخر این سلسله اثر چندانی از خود باقی نگذاشته اند.

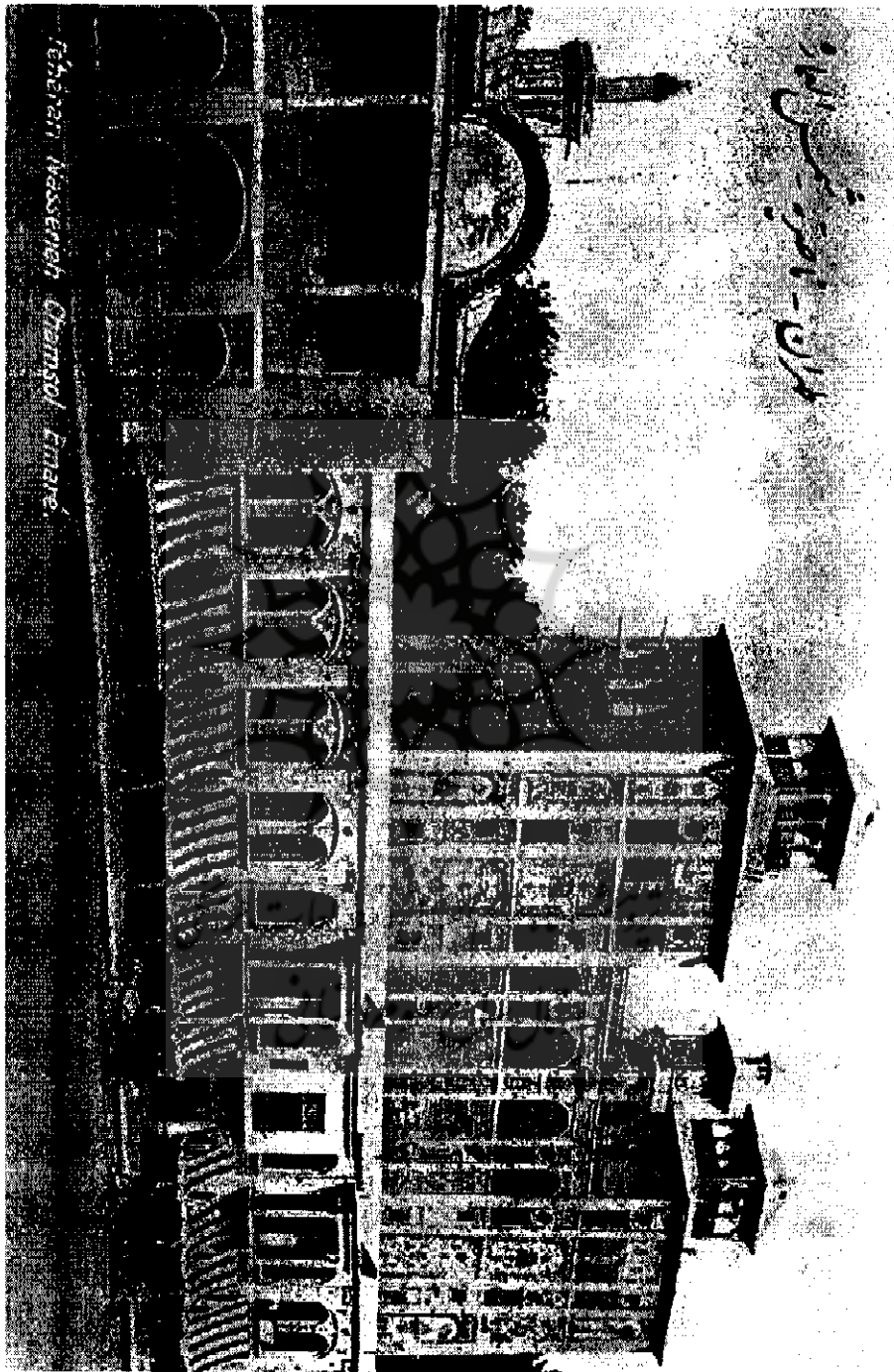
نمایی از عمارت سلطنتی کاخ گلستان [۱۷۰۵-۱۷۰۸ع]

نمای از کاخ گلستان و صارت بادگیر و پشمی از تکیہ دولت [۵۳۳-۵۳۴-ع]

رسیدگی به جوهرات سلطنتی با حضور ناصرالدین شاه در اطاق موزه کاخ گلستان [۱۲۸۶-۱۲۸۶ع]

دران - اهری - شمس آباد

Chaharbagh, Kashef, Chaharbagh, Isfahan

معارف شمس المصاویه - از خیابان ناصر خسرو ۳۷۲۶ - ۱۴۱

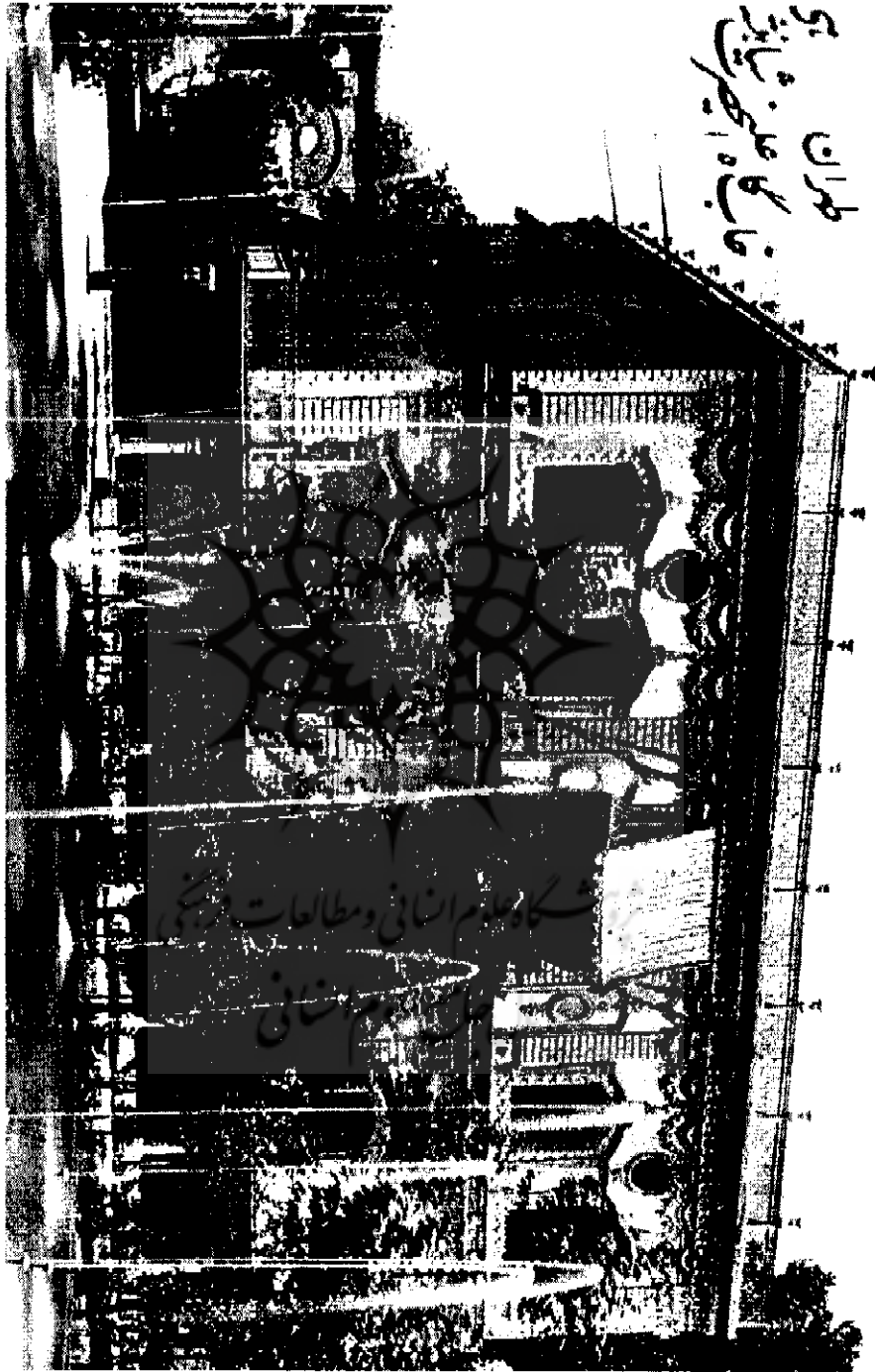
شمس‌العماره طهران

نمایی از عمارت بادگیر و شمس‌العماره - کاخ گلستان [۴۷۲۵-۱ع]

پژوهشگاه علوم و معارف اسلامی
موسسه تخصصی
مطالعات معماری ایران

طهران
فایده اخضر شایسته

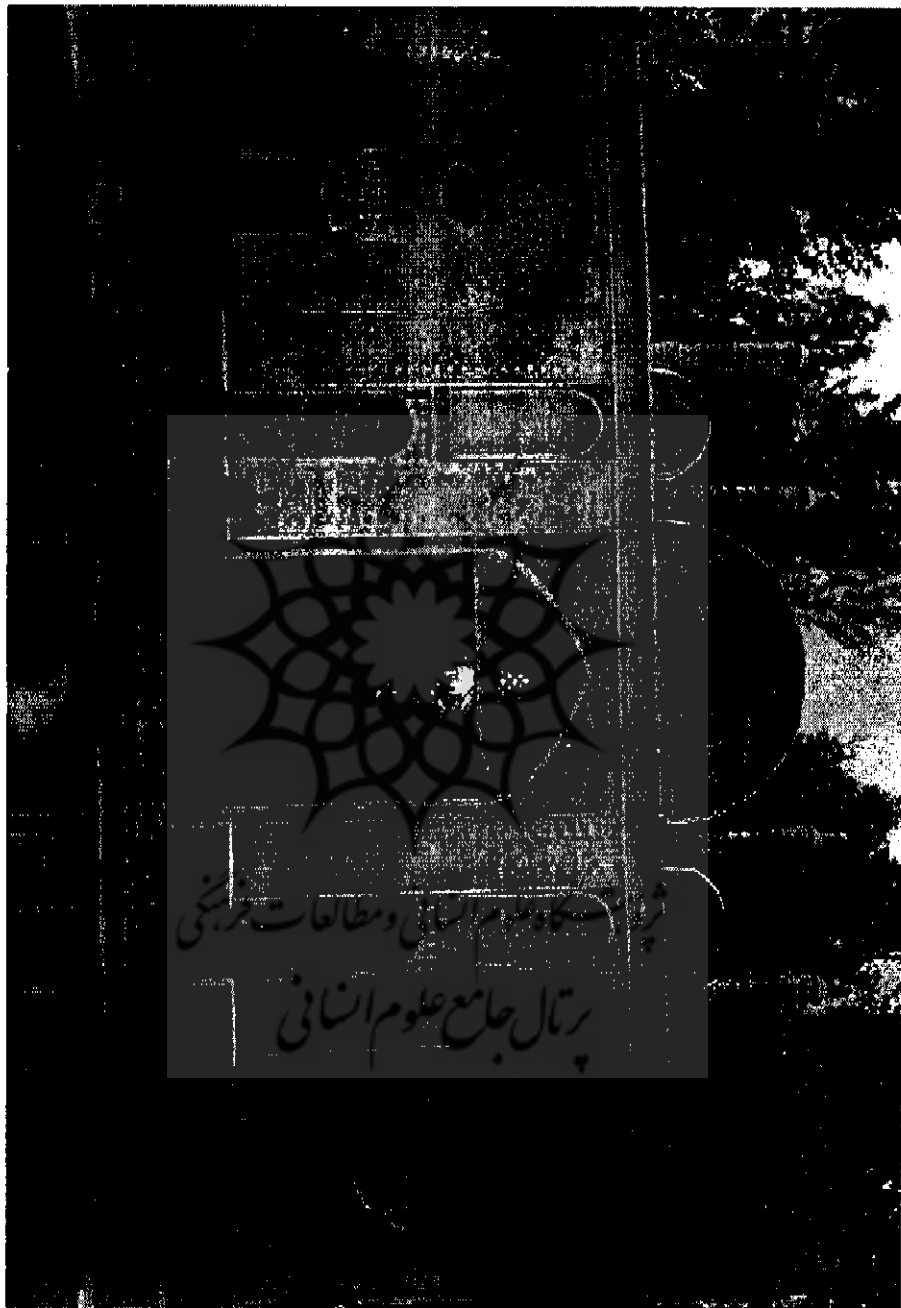

شکوه ایرانی و مطالعات
معماری

شمال میدان ارک - تخریب یکی از عمارت‌های خوابگاه به دلیل احداث ایستگاه جدید دولتی - دوره پهلوی (۱۳۸۲-۸۱ع)

سرور نصر درخانیتہ | ۱۶۵۸-۱۷۱۷ء

دورنمایی از عمارت دوشان‌تپه [۱۷۰۳-۱۷۰۴ع]

نمایی از قصر تاجدار [۱۶۵۴-۱۶۵۱]

طهران - مجلس قصر

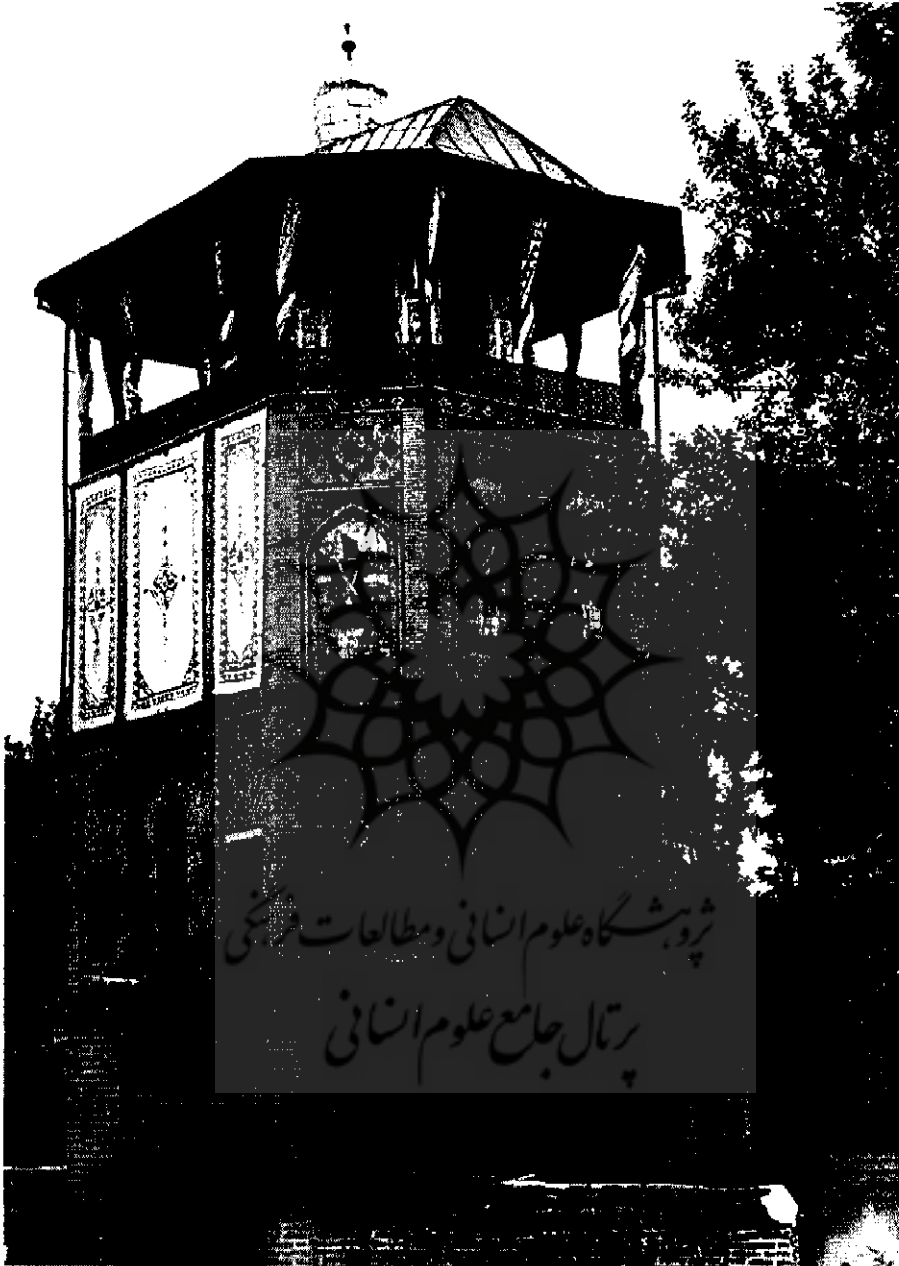
۲۵۷

قصر فاجار [۱۳۷۹-ع]

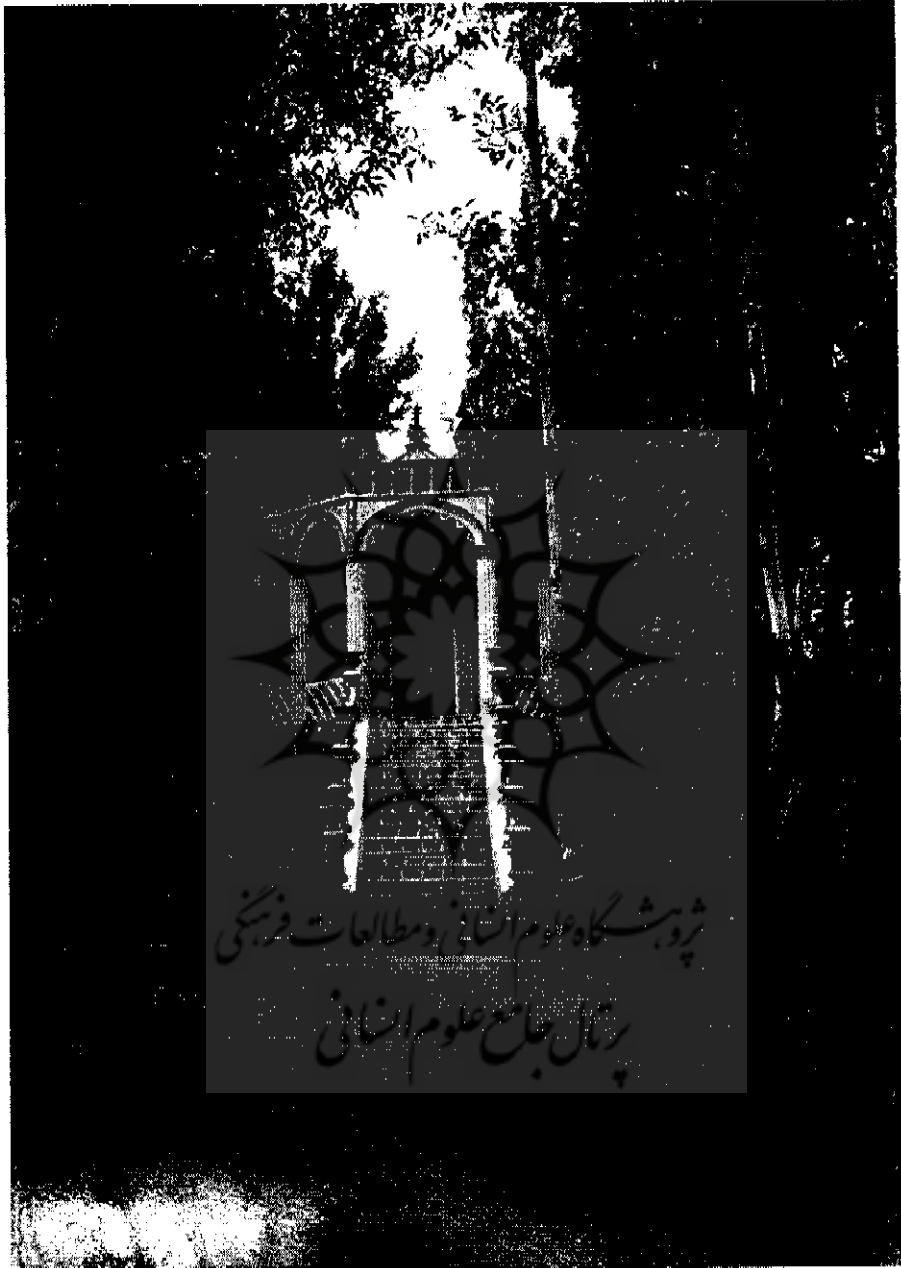

صهارت عشرت آباد و حوض و اطلاعاتیهای حرمسرای اطراف آن؛ اکنون بقایای این بنا در باغکمان و نیمصمر (عشرت آباد) تهران قرار دارد [۳۸۰۷-۳۸۰۸-ع]

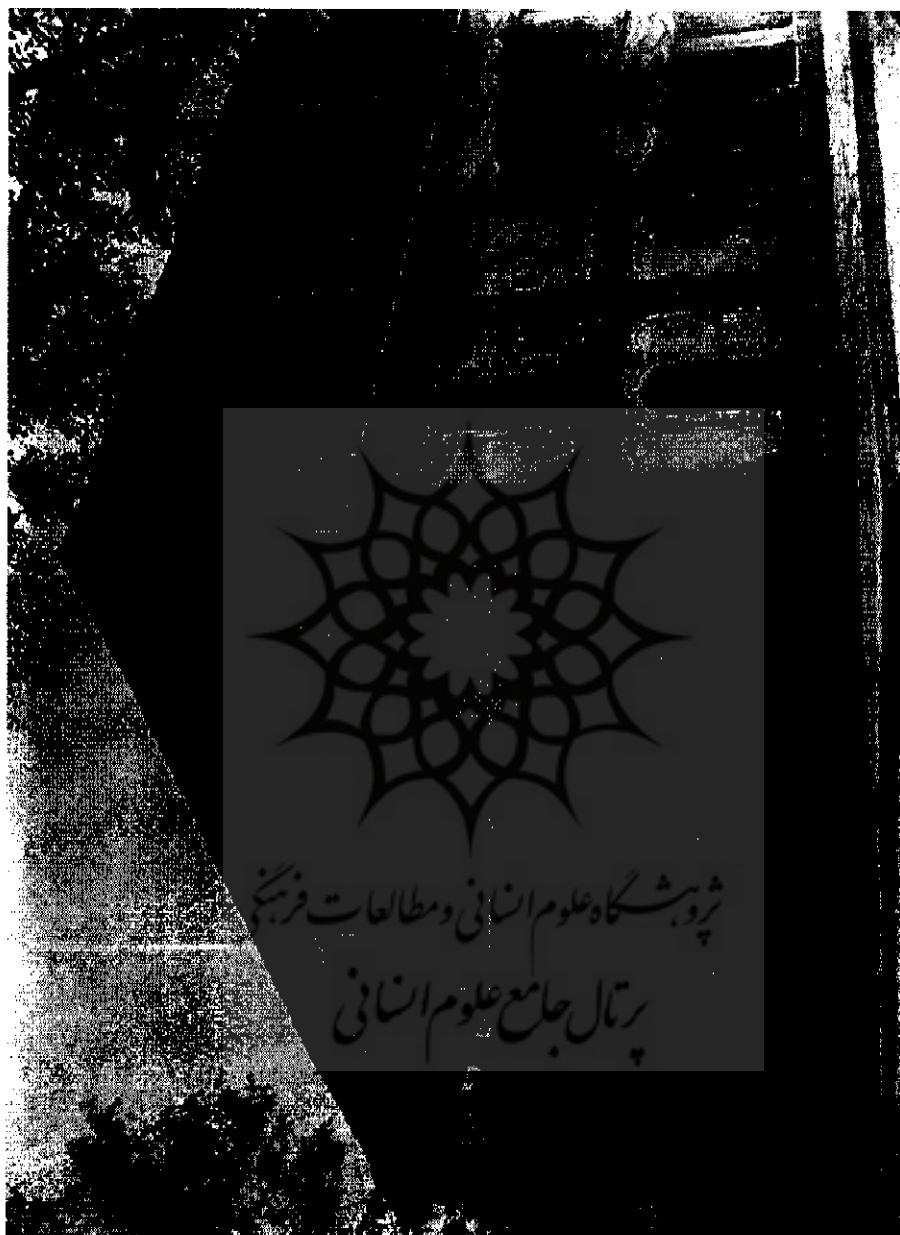
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

برج قصر سلطنت آباد (۱۶۶۵-ع)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
مركز باغ و علوم انسانی

نمایی از عمارت سلطنت آباد [۱۶۶۲-۱۶۶۳ ع]

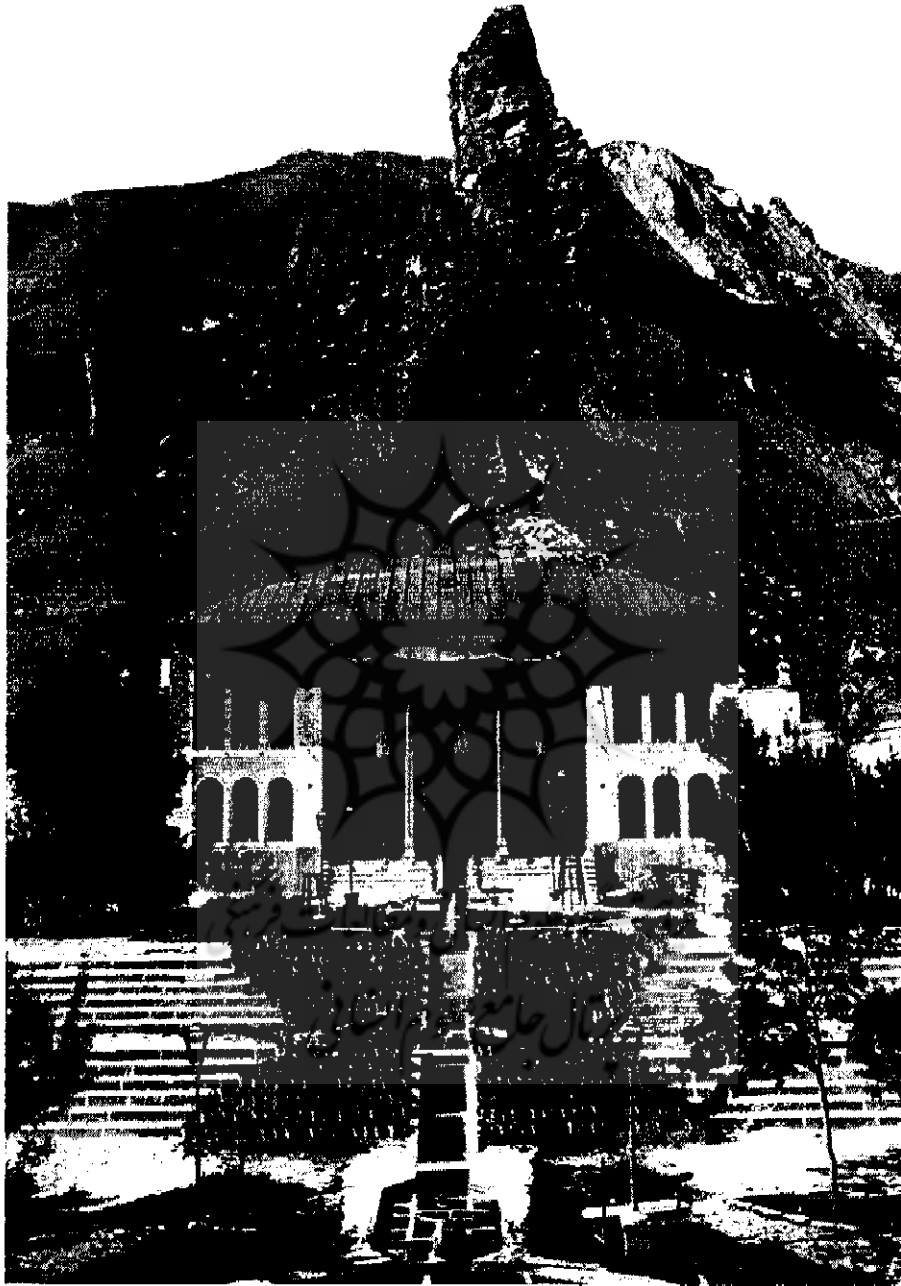
عسارت سلطنت آباد ۲۶۴-۱۴۱

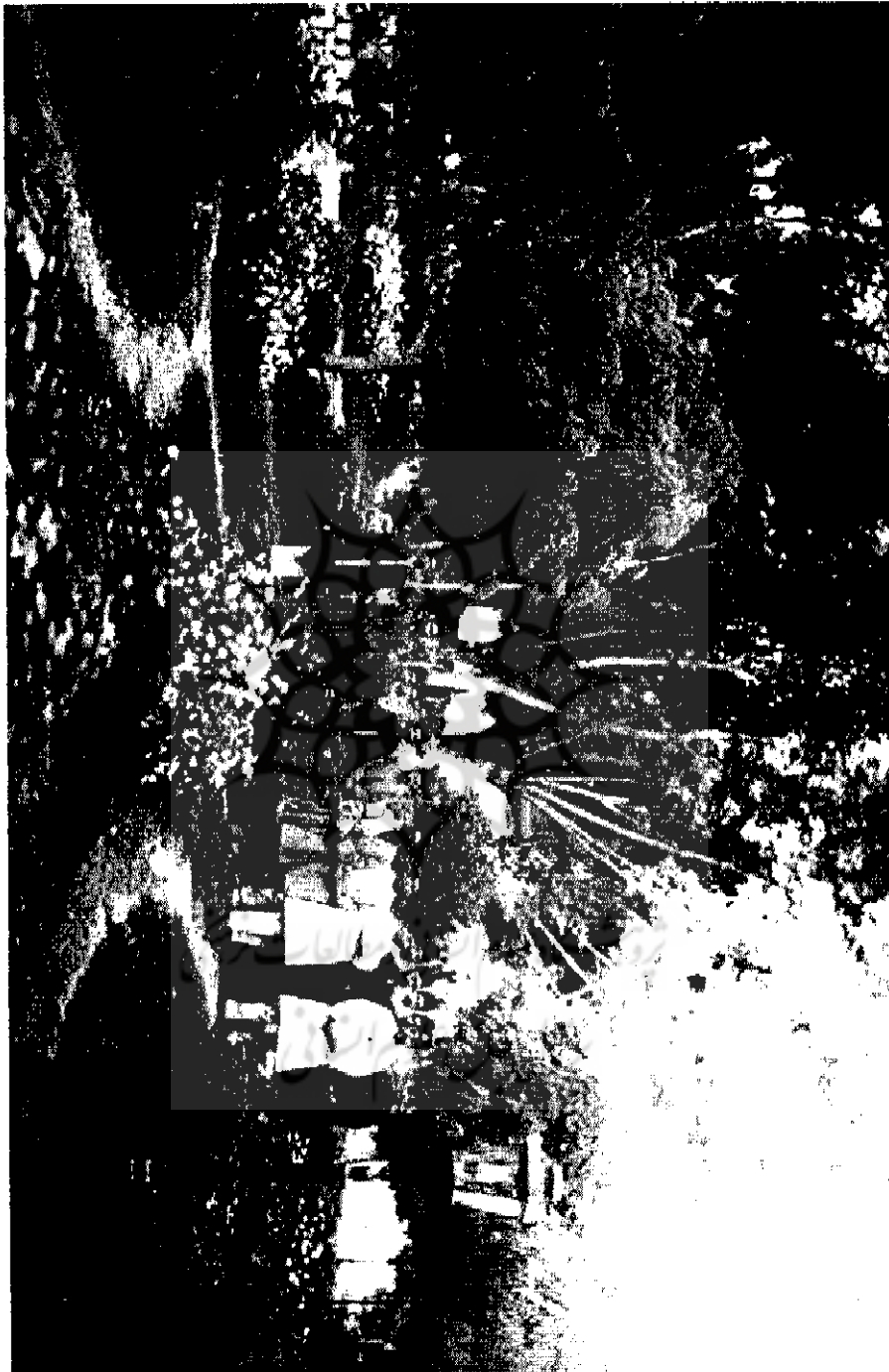
دریاچه و عمارت آبدارخانه قصر سلطنت آباد [۲۱۲۷-۲۱۲۴ ط]

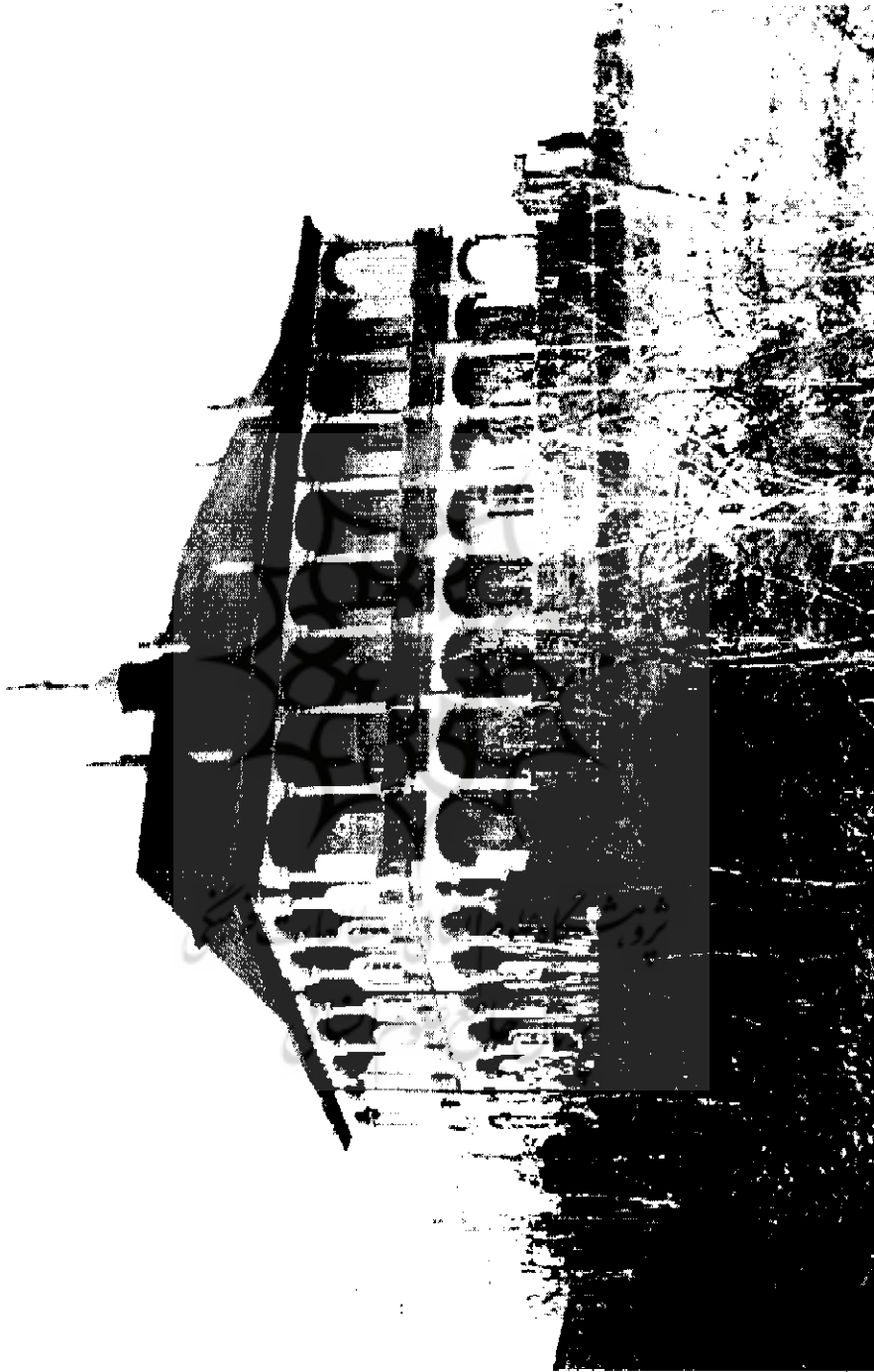
نمایی از قصر شهرستانک [۱۷۰۸-۱۸۱۰]

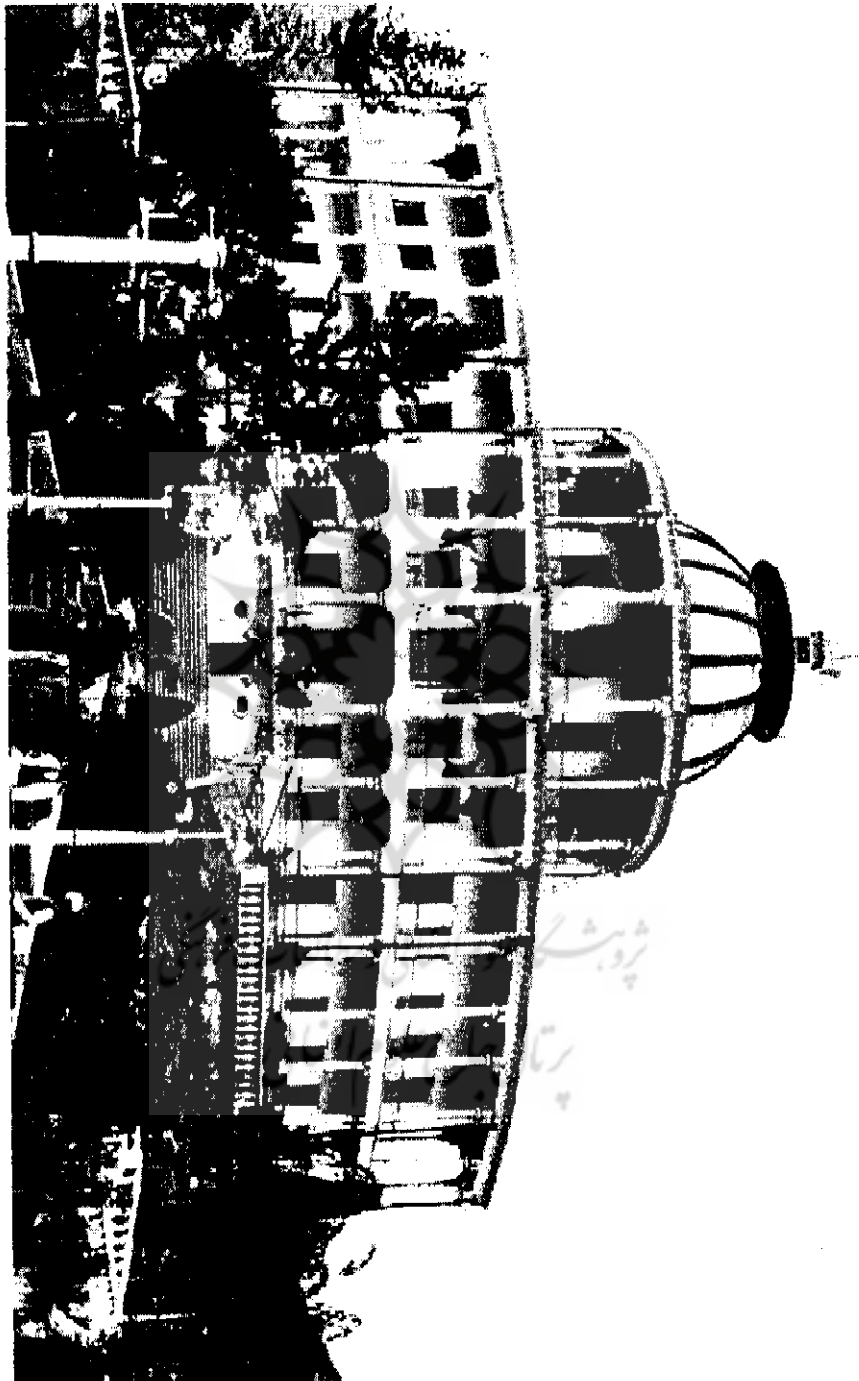
کاخ ناصرالدین شاه در شهرستانک [۳۸۱۳-۴۰۴]

[۲۱-۲۰۱۸]

کاخ سلطنت سرخه حصار [۱۷۰۴-۱۷۰۶ع]

نمایی از عمارت فرخ آباد [۳۸۰۲-۳۸۰۴]

باغ و عمارت نیاوران ۱۶۶۷-۱۶۷۱ع

شورشی کاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

